

Kudy vede cesta ke čtenáři?

**Tisková zpráva ke konferenci konané 17. 12. 2007 v Městské knihovně Praha u příležitosti ukončení projektu
Cílené rozvíjení čtenářské gramotnosti ve výuce na 2. st. ZŠ**

Po dobu dvou let se 11 učitelek a 270 dětí snažilo společně nalézt nové cesty ke knihám a aktivnímu čtení. V projektu, jehož cílem bylo posílení role školy v ovlivňování dětského čtenářství, se pedagožky učily nejen využívat alternativní metody výuky, ale zároveň byly motivovány i k průběžnému hodnocení vlastní práce a výkonů svých žáků za rámec běžných známek, což jim mělo napomoci získat praktické zkušenosti pro práci v rámci ŠVP. Výsledkem projektu byla jak lepší schopnost práce s textem a vztah ke škole v případě dětí, tak i metodická publikace pro odbornou veřejnost, která je v těchto dnech distribuována. Projekt byl hrazen z prostředků ESF (program JPD 3), státního rozpočtu a rozpočtu hlavního města Prahy.

„Byla to právě průběžná metodická podpora, která náš projekt odlišovala od standardních kurzů např. Kritického myšlení,“ připomněla jedna z odborných metodiček projektu, Mgr. Irena Věříšová.

Projektu, který se konal od srpna 2006 do prosince 2007, se účastnila PJZŠ Horáčkova, ZŠ Brána jazyků, ZŠ náměstí Curieových a Základní škola praktická Karla Herforta. Realizován byl pod vedením GAC spol. s r. o. Ve snaze zprostředkovat získané zkušenosti, příklady dobré praxe i hodnotící kritéria a archy vydali jeho řešitelé **odbornou publikaci „Kudy vede cesta ke čtenáři?“**, která je mimo jiné ke stažení na projektovém webu i na webu společnosti GAC.

„V rámci projektu spolupracovali pedagogové z různých škol, společnými silami vytvářeli podmínky pro realizaci různých školních aktivit, navzájem se chválili nebo naopak neváhali kritizovat se, což vytvářelo stav, kdy práce na jedné aktivitě podněcovala vznik akce další. Pro praxi pedagogů bylo velmi přínosné, že se v rámci pravidelných workshopů seznámili s různými metodami a formami práce a na vlastní kůži si vše vyzkoušeli. Mohli si tak zažít, jaká je pozice žáka, což my, učitelé, často zapomínáme,“ charakterizovala projekt jedna z jeho účastnic Iva Krézková, reprezentující ZŠ praktickou K. Herforta.

Cílem projektu bylo **posílit roli základní školy v ovlivnění čtenářských dovedností** dětí 6. a 7. ročníku a zároveň školám **ulehčit rozběh praktické výuky podle nových školních vzdělávacích programů**. K dosažení cíle napomohlo šest souborů aktivit realizovaných přímo ve výuce i mimo ni. Žáci například měli možnost porovnávat různé formy zpracování díla, inspirovali své spolužáky ke čtení formou mluvních cvičení. Hledali souvislosti mezi textem a vlastní zkušeností formou publikování textů na web. Vybírali citáty, které vlastními slovy komentovali. Jedna ze škol natočila literární pořad věnovaný písničkáři a básníkovi Jiřímu Dědečkovi. Další zdramatizovala

Erbenův Zlatý kolovrat. Skupiny žáků ve většině tříd vyráběly literární plakáty. Učitelky absolvovaly sérii odborných dílen, kde si mohly vyměňovat zkušenosti, učily se hodnotit podle kritérií, s postřehy z projektu seznamovaly formou seminářů studenty pedagogických oborů pražských vysokých škol a samozřejmě spolupracovaly na zpracování textu zmíněné publikace.

Pozitivní efekt projektových aktivit na znalosti žáků vyplynul mimo jiné i z výsledků standardizovaných Scio testů. U celkové skupiny žáků a žákyň činil průměrný **výsledek testů z ČJ na začátku projektu 63 %**, zatímco **na konci projektu 76 %**. Po dobu trvání projektu se také mírně změnilo to, jak se děti ve škole cítí. Zatímco na počátku projektu v sociologickém dotazníku 59 % dětí konstatovalo, že je docela baví chodit do školy, na konci projektu to bylo o deset procent více. **Stoupl také počet dětí, které bavily hodiny literatury.** Celkem 68 % dětí prohlásilo, že je hodiny literatury bavily. Na počátku projektu to bylo o sedm procent méně.

Vztah dětí ke knize a čtení má své kořeny v rodině, kterou učitelé a učitelky nikdy zcela nenahradí. Je však prokazatelné, že pokud rodina svou úlohu v oblasti motivace dítěte ke čtení nezvládne, tak ji škola může do určité míry zastoupit. Vliv školy na vznik a rozvoj dětského čtenářství je ve srovnání s rodinou zhruba třetinový, právě proto se jej projekt pokusil posílit.

„Česká škola má jasný podíl na ovlivnění čtenářství dětí, doposud však převážně reprodukuje nerovnosti v sociálním, vzdělanostním a kulturním původu a v nedostatečné míře využívá nástrojů, které jí pomáhají tuto svou roli beze zbytku zastávat,“ píše se ve zprávě z celorepublikového reprezentativního výzkumu „Jak čtou české děti?“, který před čtyřmi lety provedl jeden z řešitelů projektu – společnost GAC. O zjištění formulovaná tímto výzkumem, který se zaměřil na dětskou populaci ve věku 10-14 let, se idea projektu opírala.

O tom, že se situace na českých školách od tohoto výzkumu nijak podstatně nezměnila, svědčí i poslední publikované výsledky **výzkumu PISA** (Programme for International Student Assessment), který byl publikován pod hlavičkou Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Oproti výsledkům v přírodních vědách a v matematice jsou podle něj **výsledky českých žáků v oblasti čtení podprůměrné** (toto zjištění se nijak neliší od výsledků předchozích dvou šetření v letech 2000 a 2003).

„Dnešní základní škola má široký prostor pro práci se školní četbou a nemusí se spoléhat jen na vlastní četbu dětí. Zároveň však vlastní četbu dětí nemůže ignorovat. Naopak, děti se při četbě i ústním nebo písemným sdělování čtenářských postřehů také musí bavit. Čtenářský zážitek získává na síle teprve v okamžiku, kdy o něm dítě komunikuje s druhými, a dává tím najevo, že jej čtení baví,“ popsala principy projektu jeho manažerka Eva Bělinová ze společnosti GAC.

Mezi dětmi, které se projektu účastnily, byl nejoblíbenějším typem literatury žánr fantasy. Tento žánr slaví v posledních letech úspěchy jak na knižním trhu, tak i na filmových plátnech (např. série příběhů o Harry Potterovi, Pán prstenů či Letopisy Narnie). Na dalším místě pomyslné hitparády se umístily zábavné či humoristické příběhy a detektivky. Naopak v porovnání s čtenářským výzkumem z roku 2003 děti méně často zmiňovaly knihy o přírodě, příběhy o dětech či pohádky a pověsti. Tento typ literatury možná nekopíruje představy některých učitelů o „vhodné“ četbě pro děti, v projektu však šlo mimo jiné právě o to, aby si pedagogové uvědomili, že je třeba i ve škole pracovat s tím, co děti baví, protože se taková práce pozitivně odrazí na školních výsledcích dětí.

„Projektové aktivity se pro mě staly nástrojem k otevření cestiček za kulturou, a především přemýšlení o tom, co a proč s dětmi dělám, co je pro mě důležité a jak bychom si mohli společně užít co nejvíc práce. Věřím, že pokud chcete ty „Vaše děti“ naučit v literatuře víc než jen jména autorů a názvy jejich děl, tak si najdete svou cestu, jak dětem přiblížit svět knih, divadel a filmů,“ vzkázala svým kolegům další z účastnic projektu Tereza Martínková, zástupkyně ředitele na ZŠ náměstí Curieových.

Eva Bělinová, manažerka projektu

Email: belinova@gac.cz

Tel: 606 220 766

Bližší info o projektu: www.horackova.cz (Projekty ESF – Čtenáři)

Objem dotace: Kč 3 397 010,-

Publikace ke stažení na www.gac.cz/documents/kniha.pdf

Príloha 1 tiskové zprávy**Hlavní projektová zjištění**

- Při realizaci představených školních aktivit výrazně pomůže, pokud máme my učitelé zkušenosti s programem systematicky rozvíjejícím **aktivní metody učení**.
- S cíleným rozvojem **dětského čtenářství** je nutné **začít co nejdříve** Konkrétní postupy, které zvolíme, musí vycházet ze **zhodnocení aktuální situace ve třídě**.
- Kdo sám nehoří, nemůže zapalovat – **pokud něco neumíme, nemůžeme to naučit žáky**. Nové vzdělávací cíle jsou náročné i pro nás učitele. Je nutné se soustředit na další vzdělávání učitelů. Ukázalo se, že **důraz na cíl** výuky patří k předpokladům úspěšné pedagogické praxe. Věnujme proto **v rámci pedagogického sboru** dostatek prostoru formulování cílů a následně diskuzi o cestách, jak jich dosáhnout.
- Nebojme se **zkoušet nové metody**, mohou mít na žáky překvapivý vliv. Zůstávat stále v zajetých kolejích vlastní práce je sice bezpečné, ale neobjevné a možná tím sebe i žáky připravujeme o nové poznatky.
- V případě, že pracujeme s dětmi na školách, kde je **průměrná a podprůměrná úroveň** dětského **čtenářství**, vyhraďme školní **čas samostatnému čtení žáků**. Čtenářské dílny v rámci běžných vyučovacích hodin považujeme za stěžejní aktivitu napomáhající zatraktivnit čtení.
- Nejprve si **definujme, které čtenářské dovednosti** chceme přednostně **rozvíjet**, jim pak **podřídíme metody a formy práce**. Pamatujme, že stejné dovednosti mohou být rozvíjeny různými metodami.
- **Žádná z metod** by neměla být použita **nahodile**, bez toho, že bychom věděli, co jí chceme dosáhnout. **Růst určité dovednosti** přímo **souvisí s četností zařazování** atraktivních aktivit do výuky.
- Snažme se vytvořit **ve třídě čtenářské kolegium**, v jehož rámci si žáci sdělují (např. formou mluvního cvičení) své čtenářské zážitky a doporučují si knihy. Platí totiž, že **doporučení vrstevníka je jedním z nejčastějších impulzů pro četbu** konkrétního díla.
- Nepodceňujme vlastní **výběr žáků**. Při sestavování seznamu doporučené literatury jim dejme co největší prostor. Budou jej pak vnímat jako skutečně lákavou nabídku.
- Srozumitelně formulovaná **kriteria dobře odvedené práce** nám z dlouhodobého hlediska **usnadní práci a našim žákům pomohou v učení**. Nebojme se tvořit kritéria spolu s žáky a na počátku je důkladně prodiskutovat, protože jen tak jim dobře porozumí a pomohou jim získat společný jazyk, kterým mohou hovořit o kvalitách konkrétní práce.
- V době, kdy hodláme začít klást důraz na růst čtenářských dovedností, **nedefinujme pouze kritéria a ale i indikátory, které popisují různé úrovně splnění kritéria**. Umožní nám to pak lépe diferencovat vývoj jednotlivých žáků, současně to napomáhá sebehodnocení žáků.
- **Vykročit za rámec tradičních známek** je pro nás pedagogy složité, výsledky tohoto projektu však ukázaly, že **není nemožné**. Nabízíme Vám **návrh systému kritérií**, které je možné v modifikované podobě použít v různých předmětech.
- Učitelé by se měli **zajímat o to, co žáci čtou**, a podle toho jim zadávat případnou domácí četbu a práci s textem. **Je chyba, pokud děti vnímají četbu jako povinnost**, ne jako zábavný způsob trávení volného času.
- Pokud nedojde k úpravě systému **odměňování**, tak aby **podstatně více záviselo na výkonu pedagoga**, nelze očekávat ani zvýšení snahy vyučujících o zlepšení své práce.
- Je nutné dát nám **pedagogům dostatečný prostor** (časový, finanční) **pro další vzdělávání v manažerských dovednostech**, včetně posílení schopnosti **týmové práce**. Výuka podle ŠVP bude na vyučující klást dosud nezvyklé nároky – sestavením ŠVP práce nekončí, právě naopak, úspěch bude v jeho naplňování.

Příloha 2 tiskové zprávy

Projekt očima dětí**Projekt „Čtenářství“**

Naše třída je od začátku školního roku zapojena do projektu „Čtenářství“. Je to projekt nejen pro naši školu. Podporuje čtenářství.

Mně se ten projekt moc zalíbil. Při ČJ děláme různé zajímavé věci. Na začátku školního roku jsme dostali pro rodiče dotazník, zda chceme být do projektu zapojeni. Potom jsme dostali SCIO test. Dále jsme dostali dotazník, kde byly otázky jak dlouho denně se díváme na televizi a kolik přečteme knih za měsíc atd. Takhle to začalo.

Potom to bylo pořád více a více zajímavé. Psali jsme různé slohové práce, hlasovali v hitparádě TOP 10 knížek po internetu atd. Dokonce jsme natáčeli svůj vlastní literární pořad, šli jsme se podívat do dvou knihoven a byli jsme na představení v divadle.

Toto představení se mi moc líbilo a když týden na to přišla do naší třídy Česká televize, tak jsem si říkal: „Ještě že jsem se do takového projektu zapojil.“ Opravdu všem doporučuji tento projekt.

(autor neuveden, PJZŠ Horáčkova)

Projekt „Čtenářství“

Od září letošního školního roku se zapojila naše škola do projektu Čtenářství od Evropské unie. Projekt se snaží zvýšit čtenářství u mladých studentů a tím podpořit rozvíjení zdravého rozumu.

V projektu mohou děti hlasovat o knížkách, které již četly, a tím se dostat do osudí, kde mohou vyhrát další knížku. V rámci projektu dále chodíme do knihoven, kde nám paní knihovnice o knihovně povídá a odpovídá na otázky. Byli jsme také v divadle ABC na představení Lakomá Barka atd.

Žáci také musí natočit svůj vlastní literární pořad, kde odhalují nějakého spisovatele. Aby měly lehkou motivaci, Česká televize se uvolila, že natočí malý průzkumový pořad o našem projektu. Žáci si vyzkoušeli pohyb před kamerou a k natočení vlastního literárního pořadu jim zase jeden schůdek ubyl.

V projektu děti sepisují slohové práce, učí se mluvní cvičení o knížce a připravují se na závěrečné setkání se žáky z ostatních zapojených škol.

Čtení zdar!

(A. Linhartová, 6.A PJZŠ Horáčkova, 19. 3. 2007)

Projekt „Čtenářství“

Od září školního roku 2006/2007 je naše třída zapojená v projektu od Evropské unie s názvem „Dětské čtenářství“. Jeho smysl je v tom, že se snaží rozšířit a upevnit čtení knih u mládeže.

V rámci projektu jsme dělali různé zajímavé aktivity, např. jsme šli do divadla ABC na představení Lakomá Barka nebo do knihovny na Opatově a Na Veselí.

Nejvíce se mi ale líbil literární pořad, protože s něčím takovým jsem se ještě nesetkala – žáci se snaží natočit vlastní pořad o nějakém spisovateli a používají v něm různé formy získání a zpracování informací (např. anketa, rozhovor...).

Na konci projektu – v červnu - se všichni zapojení žáci sejdou a budou si číst nejpovedenější díla z jejich tvorby.

Myslím, že tento projekt nepřijde nazmar, a že si děti uvědomí, že když budou jen sedět u počítače a ničít nepřátele, tak jim to nic nedá.

(M. Fialová, 6.A PJZŠ Horáčkova)